

становлять професійні інтереси, настанови, переконання та наміри у подальшій кар'єрі, моральний потенціал тощо. Знання та уміння, що є невід'ємною частиною готовності особистості до праці, утворюють складну систему сполучення з пізнавальними навичками, набутими у фаховій освіті й навчальній практиці. Щодо обґрунтування набору професійно важливих якостей, то фахівці вказують на професійні здібності, пам'ять, мислення, увагу, працездатність, які забезпечують успішне виконання виробничих функцій у майбутній праці.

Таким чином, узагальнення наукових поглядів на структурування готовності студентів до професійної праці дозволяє дійти висновків, що у загальній структурі готовності студентів до майбутньої професійної праці виділяють такі основні компоненти:

когнітивно-операційний як формування знань, умінь та навичок сумлінного здійснення професійних функцій у праці;

мотиваційний, пов'язаний із усвідомленням своїх інтересів, суспільних цінностей професії та свого місця в суспільстві;

ціннісно-орієнтований, що відображає розвиток професійної самосвідомості, тобто сформованість особистісного осмислення результатів професійної діяльності, умінь співвідносити свої уявлення про результативність праці із потребами суспільства;

психолого-педагогічний розкриває здатність до поглибленої професійної освіти, підвищення своєї кваліфікації, розвитку професіоналізму, професійно важливих здібностей та якостей у процесі самовиховання та самопідготовки до обраної професійної діяльності;

соціально-професійний характеризує набуття досвіду праці у трудовому колективі та професійній спільності.

Б. Г. ГОЛОВКО

Харківський національний університет внутрішніх справ

ПЕРШИЙ ПРОЦЕС НАД НАЦИСТСЬКИМИ ЗЛОЧИНЦЯМИ (ГРУДЕНЬ 1943 Р.)

Як свідчить історія, всі війни колись закінчуються. І майже одразу постає питання покарання військових злочинців або осіб, які були причетні до розпалювання війни. «*Vae victis!*» – «Горе переможеним!», як казали вороги Стародавнього Риму. Необхідність справедливого суду і покарання нацистів вперше була визначена наприкінці 1941 р. у нотах радянського уряду. Ці заяви наголошували, що, враховуючи особливу жорстокість поведінки окупаційних нацистських військ, зруйнування міст і сіл, пам'яток культури, масовий угон громадян на примусові роботи до Німеччини, насильства, катування і масове винищення населення,

людство повинне докласти зусиль щодо притягнення військових злочинців до суду [1, с. 34]. Союзники по антигітлерівській коаліції цілком поділяли цю думку. Так, прем'єр-міністр Великої Британії У. Черчилль 25 жовтня 1942 р. наголосив, що відплата за злочини проти людства повинна стати однією з цілей війни [2, с. 22]. 13 червня 1942 р. на конференції у Лондоні представники дев'яти окупованих нацистами країн прийняли декларацію, в якій проголошувалось, що покарання стане неминучим через організоване правосуддя для усіх гітлерівців, відповідальних за нацистські злочини, незалежно від того, за наказом або особисто, або за їх співучасті ці злочини були вчинені. Декларація Тегеранської зустрічі глав урядів СРСР, Англії і США зафіксувала солідарну волю держав до встановлення нового світового порядку, у тому числі через справедливу відплату нацистським злочинцям [2, с. 25].

Однією з перших спроб конкретної реалізації прагнення до справедливого покарання нацистів і їх посібників став судовий процес у Харкові 15-18 грудня 1943 р. На лаві підсудних – капітан Вільгельм Лангхельд, унтерштурмфюрер СС Ганс Риц, Рейнгард Рецлав – єфрейтор гестапо і Михайло Буланов – водій газенвагена (машини смерті, душогубки). Процес організував військовий трибунал Четвертого Українського фронту. Голова – генерал-майор юстиції А. М'ясликов, члени трибуналу – полковник юстиції М. Харчев і майор юстиції С. Запольський. Державний обвинувач – полковник юстиції М. Дунаєв [3].

Підсудним були надані захисники – М. Коммодов, С. Казначеев і М. Білов. На початку двохтисячних років харківський драматург З. Сагалов зустрівся з М. П. Біловим, і той розповів, що у листопаді 1943 р. відомого радянського адвоката Коммодова викликали до Наркомюсту, наказали підібрати колег – адвокатів і їхати до Харкова. Коммодов захищав Лангхельда і Рица, Казначеев – Рецлава, а Білов – Буланова [4]. Судовий процес висвітлювали найвідоміші радянські і українські письменники, драматурги, військові журналісти – К. Сімонов, Л. Леонов, І. Еренбург, Ю. Смолич, П. Тичина, В. Сосюра.

У ході процесу з'ясувалось, що нацисти знищили кілька сотень пацієнтів обласної психіатричної лікарні, розстріляли і спалили 300 поранених військовослужбовців, які лікувались в обласному госпіталі, розстріляли у Дробицькому Яру близько 16 тисяч євреїв. Гестаповець Рецлав особисто катував військових і цивільних осіб задля отримання показань, звинуватив 25 харківських робітників в участі у підривній діяльності, внаслідок чого 15 громадян були розстріляні, 10 отруєні у газенвагені. До речі, за його словами, нацистське командування вважало занадто клопітливим і повільним знищення людей через розстріли і повішення і тому вигадало для масових страт газенвагени – герметичні вантажівки, в яких людей труїли вихлопними

газами. Застосування душоубок було максимально утаємничено, тому не збереглися ні авто, ні, навіть, їх фото. Труп отруєних харків'ян спалювались. На процесі вдалось встановити близько 30 тисяч постраждалих від такого жахливого винаходу. Замкомандира роти СС Риц брав участь у розстрілах, офіцер військової контррозвідки Лангхельд катував військовополонених і сфабрикував низку справ, за якими розстріляли близько ста осіб. Особливу огиду присутніх на процесі викликав водій душоубки Буланов, який досить холоднокривно, буденно розповідав про свою «суто технічну» участь у злочині – керування газенагеном, доставка харків'ян до міста страти, чистка і ремонт авто тощо [3].

Всі підсудні визнали свою вину, тобто особисту участь в убивствах тисяч громадян. При цьому спробували виправдатися ієрархією наказів і нацистською системою в цілому, обіцяли у випадку збереження життя взяти участь в антигітлерівській пропаганді, водій Буланов хотів спокутувати свою вину кров'ю. Суд приговорив усіх підсудних до вищої міри покарання – смертної кари через повішання. Вирок був виконаний 19 грудня 1943 р. на Базарній площі Харкова.

Світова спільнота дуже схвально оцінила значення Харківського процесу у справі покарання нацистів. Так, посол США А. Гарриман підкреслював, що «процес не залишає сумнівів щодо рішучості влади притягнути до відповідальності нацистський уряд і верховне командування за злочини, вчинені від їх імені і за їх наказом», а також повідомляв держдепартамент, що американські кореспонденти, що були присутніми на процесі, переконались в винуватості підсудних і відмічали суворе дотримання судом юридичних норм. Посол радив використати інформацію про Харківський процес для організації широкої кампанії проти нацистських військових злочинців [2, с. 58].

Отже, Харківський суд над нацистами у 1943 р. дійсно став першим прецедентом покарання злочинців у ході Другої світової війни і заклав підвалини майбутнього Нюрнберзького трибуналу.

Література

1. Внешняя политика Советского Союза в период Отечественной войны. – Т1. – М.,1946.

2. Лебедева Н. С. Подготовка Нюрнбергского процесса. [Текст] / Н. С. Лебедева. – М.,1975.

3. Судебный процесс о зверствах немецко-фашистских захватчиков на территории г. Харькова и Харьковской области в период их временной оккупации. – М.,1943.

4. Сагалов З. Харьковский процесс – прелюдия к Нюрнбергу[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://z-sagalov.narod.ru/publi>